

ASUMAN PORTAKAL

matisse'in IŞIĞI

tudem

ASUMAN PORTAKAL

matisse'in IŞIĞI

MATISSE'İN İŞİĞİ

© 2023, Tudem Eğitim Hizmetleri San. Tic. AŞ
1476/1 Sok. No:10/51 Alsancak-Konak/İZMİR

YAZAR: Asuman Portakal

EDİTÖR: Burhan Düzçay

DÜZELTİ: Barış İnce

KAPAK TASARIMI: Kaan Kayhan Atik

GRAFİK UYGULAMA: Nilgün Koç

BASKI VE CİLT: Ertem Basım Yayın Dağıtım San. Tic. Ltd. Şti.
Başkent Organize San. Bölgesi 22 Cad. No:6 Malıköy, Temelli/Ankara
Tel: 0 312 284 18 14

Birinci Baskı: Şubat 2023 (2000 adet)

ISBN: 978-605-285-768-7

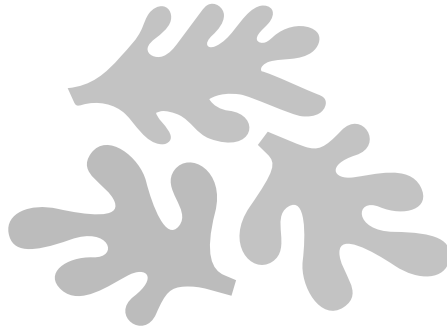
Yayınevi sertifika no: 45041

Matbaa sertifika no: 48083

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin önceden yazılı izni olmaksızın tekrar üretilemez, bir erişim sisteminde tutulamaz, herhangi bir biçimde elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt ya da diğer yollarla iletilemez.

ASUMAN PORTAKAL

matisse'in IŞIĞI

*“Düşler diyarına açılan yollarda yürüyorum.
Çizgiler, sözcükler, renkler rehberim oluyor.
Bazen sözcükler geçiyor öne, renklerle
düşünürken kitaplar yazıyorum. Anlıyorum ki
yol tılsımlı... Ne renkler ne sözcükler yetiyor
bu yolculuğa. İnsan, insanla ilerliyor düşler
diyarına...”*

1978’de İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi’ni (MSÜ) bitirdi. Kâğıtlara düşlerini boyayan çocuklara 24 yıl rehberlik etti.

Çeşitli karma sergilere katıldı, iki kişisel sergi açtı. Yapıtları Türkiye’den başka, İrlanda, İsveç, Japonya, İsviçre, Yunanistan’da özel koleksiyonlarda yer aldı.

Çocuklar için öykü ve romanlar yazdı.
Bu yapıtlarıyla ödüller kazandı.

Renklerle oynamayı, çocukları ve
gülmeyi çok seviyor.

www.asumanportakal.com

Tudem Yayın Grubundan çıkan kitapları:

Sista Patina Labirenti (roman)
Picasso’nun Gözleri (öykü)
Matisse’in Işığı (öykü)

Asuman Portakal

İçindekiler

Sunuş.....	7
İyi ki O Gün.....	11
Konuşkan Renk.....	22
Zorah'ın Gizemi.....	39
Kırmızı Balıklı Kedi.....	54
Lidya'nın Rüyası.....	66
Makas Şıkırtısı	74
Ben Henri Matisse	91

“Düşündüğüm tek şey renklerime şarkı söyletmekti.”

Henri Matisse

Sunuş

Matisse'in Işığı modern sanatın en özgün sanatçılarından biri olan Henri Matisse'in yapıtlarından kurguladığım metinlerden oluşan bir öykü kitabıdır.

Çocuksu saflığı arayan tablolarıyla 20. yüzyılın sanat dehalarından biri kabul edilen sanatçı, 'modern resmin babası' olarak görülmüştür. Eserleriyle çağının birçok ressamına rehberlik etmiş ve kendisinden on iki yaş küçük olan Pablo Picasso'ya ilham kaynağı olmuştur.

Matisse'in sanatına duyduğu hayranlığı, *"Her şey göz önüne alınırsa yalnızca Matisse var."* sözüyle belirten Picasso, *"Yaptığım resimleri yapmasaydım, Matisse gibi resim yapardım."* demiştir.

Onun sanatında modern resmin büyük ustası Picasso'yu etkileyen şey neydi? Üstelik Matisse ne dâhi bir çocuk olarak doğmuştu, ne Picasso gibi zamanının ötesinde bir yeteneğe sahipti, ne de onun gibi erken yaşta resim yapmaya başlamıştı. Üniversitede hukuk eğitimi almış biriydi Matisse. Üstelik Fransa'nın ve dünyanın en ünlü ressamlarını yetiştiren Güzel Sanatlar Akademisi'nin (Ecole des Beaux-Arts) giriş sınavlarında iki defa başarısız olmuştu. İlk bakışta parlak bir gelecek

vaat etmeyen bu genç adam, resim yapmaya başladıktan kısa bir süre sonra ünlü bir ressam, heykeltıraş ve grafik tasarımcısı olmayı başardı. Bu yükselişin sırrı neydi?

Henri Matisse, yanıtı merak edilen soruyu, *“Eğer hikâyem baştan sona doğru bir şekilde yazılsaydı herkesi şaşırtabilirdi.”* sözüyle derinleştirmiştir. Bir başka söyleşisinde ise *“Bir sanatçının önemi, sanat diline kattığı yeniliklerin sayısı ile ölçülür.”* diyerek başarısının sırrını açıklamıştır.

1905 yılında, aralarında Matisse’in de yer aldığı bir grup ressam, açtıkları resim sergisinde kullandıkları parlak, yanardöner renkler nedeniyle büyük tepki çektiler. Sanat eleştirmenleri tarafından *“Fauves”* (Vahşi hayvanlar) olarak adlandırılan ressamlar, Henri Matisse’in öncülüğünü yaptığı *“Fovizm”* akımını yarattılar.

20. yüzyılın iki büyük dünya savaşını da yaşayan Henri Matisse, hızla modernleşen Avrupa’nın karmaşasından uzak kalmak için bir dönem Kuzey Afrika’da yaşadı. Hayranı olduğu ressam Paul Gauguin’in Tahiti Adaları’nda aradığı huzuru, o da Fas’ta bulmuştu. Böylece sıcak ülkelerin parlak ışığına, renklerine, Doğu yaşamına ve İslam sanatına duyduğu ilgi resimlerine de yansdı.

“Duygularımı renkle ifade ettim.” diyen Matisse, renklerle oynamayı seven bir ressamdı. Tablolarındaki biçim ve rengin muhteşem uyumunu ise şu sözlerle anlatıyordu:

“Ne kadar güzel olursa olsun renkleri, yan yana koymak yeterli değildir; renkler birbirine etki etmelidir. Yoksa elinizdeki kakofoniye dönüşür.”

Çocukluğu Fransa’nın kuzeyinde dokuma tezgâhları ve özgün kumaşlarıyla ünlü bir kasaba olan Bohain’de geçen Henri

Matisse, ilkokul ve ortaokul yıllarında kumaş ve nakış koleksiyonu yapmaya başlamıştı. Modern resim sanatına motif ve süsleme unsurunu yepyeni bir dille yerleştiren sanatçı, aynı zamanda bir biçim ustasıydı. Doğadan beslenen Matisse balıkları, ağaçları, kuşları inceliyor, çiziyor ve onları sadeleştirerek özgün motifler yaratıyordu.

Türk resim sanatının büyük ustası Bedri Rahmi Eyüboğlu, *“Biçimle rengin birbirleri içinde iki su damlasının karışımı gibi anlaşmasına, resimden çok nakış alanında örnek buluruz.”* diyerek Matisse’in resim sanatına getirdiği yeniliğin kaynağına dikkat çekmiştir.

Sanatının özü sadelik, neşe ve içtenlik olan Henri Matisse, yaşamı boyunca önemli sağlık sorunlarıyla boğuştu. Ömrünün son yıllarında yatağa ve tekerlekli sandalyeye bağlı yaşamak zorunda kalsa da resim yapmaktan vazgeçmedi. En ünlü ve özgün yapıtlarını bu dönemde üretti.

1936 ile 1954 yılları arasında *‘makasla çizim yapmak’* olarak nitelendirdiği renkli *kâğıt kesikleri (cut-out)* ile yaptığı çeşitli boyutlarda kolajlar, Matisse’in sanatını daha da yukarı taşımıştır. İlerlemiş yaşına, ağır hastalığına ve hareket kabiliyetini kısmen yitirmesine rağmen sekiz yıl gibi bir sürede yüzlerce eser üretmiştir.

“Çalışmak her şeyi iyileştirir.” sözüyle hastalığı görmezden gelen Henri Matisse, ömrünün son yıllarında muhteşem yapıtlar üreten ender sanatçılardan biridir.

Rengin sihirli bir gücü olduğuna inanan, içine kapanık yapısının yanı sıra nezaket ve sağduyusuyla tanınan Matisse, sanatını şu sözlerle anlatır:

“Bir denge ve saflık sanatı peşindeyim; öyle bir sanat ki ne düzen bozar ne kafa karıştırır. Bitkin, gergin ve kırılmış insanların benim resimlerime baktıklarında huzur ve dinginlik bulmalarını isterim.”

Kitapta yer alan öykülere italik harflerle serpiştirdiğim deyişler Henri Matisse’e ve Pablo Picasso’ya aittir.

Resimlerden öykülere yaptığımız yolculukta nice ressamın düşlerini paylaşmak dileğiyle...

Asuman Portakal

İyi ki O Gün¹

Uyandığımda Filo ile göz göze geldim. Ayakucumda duran çocuk, bakışlarını benden çekip boynuma dikti. Hemen doğrulup çekmeceye uzandım, kurdeleyi aldığım gibi boynuma geçirdim. Kimsenin görmesini istemediğim yara izini kapatmış olmanın rahatlığıyla baktım ona.

“Günaydın.”

“Ne oldu oraya?”

“Önemli bir şey değil. Beni yalnız bırakır mısın lütfen!”

Oda kapısını gösterdiğim Filo, sorusunu yineledi:

“Önemli olup olmadığını değil, ne olduğunu soruyorum.”

Filozof kılıklıya tekrar kapıyı gösterdim. O sırada kardeşim girdi içeri. Arkasından Minnoş ile Pire damladı odaya. Gözlelerini boynumdaki kurdeleden ayırmayan kuzenim ise kararlı bir sesle üsteledi:

“Çıkıyorum işte! Oraya ne olduğunu söyleyene kadar burada dikileceğim.”

“İnadım inat diyorsun yani.”

“İnat değil bu, merak!”

“Sabah sabah hiç çekilmiyorsun Filo.”

1 *Portrait of Marguerite (Marguerite'nin Portresi)*, Henri Matisse, 1906-1907

Sandalyeyi kitaplığa doğru sürükleyen kardeşim durup ona baktı.

“Sır saklayabilir misin?”

Çokbilmiş Filo, “Onun gibi mi?” diyerek boynumdaki kurdeleyi gösterdi.

Elimde olmadan gülümsedim.

“Evet, onun gibi,” diyen kardeşim sandalyeyi sürümeye devam etti.

Küçük filozof ise beklenmedik bir cümle daha söyledi:

“Ben bir kumaş parçası değilim, insanım. Bu sırrı tutmam için beni buna ikna etmelisiniz.”

Sandalyenin üstüne çıkan kardeşim, “Ablamın işi o,” diyerek üst rafa uzandı. Bunca kalabalık yetmezmiş gibi aralık kapıdan bir güvercin süzüldü içeri. Arkasından babam girdi odaya.

“Hayrola, sabah sabah doluşmuşsunuz buraya! Kahvaltı hazır çocuklar, hemen giyinip yemek odasına gelin.” Güverciniyle birlikte odadan çıkmadan önce bizi uyarmayı da ihmal etmedi. “On dakikaya kadar sofraya oturmazsanız, kahvaltıyı kaçırsınız.”

Kitaplıktan aldığı romanı Filo’ya gösteren kardeşim, “İşte bu!” dedi. “Ay’a Yolculuk.”

“Ben onu okudum ki,” diyen çocuk, bakışlarını tekrar boynuma çevirdi.

Ayaklandığım gibi kardeşimin elindeki kitabı kaptım. “Madem öyle,” dedim romanın sayfalarını karıştırarak, “Jules Verne’in Ay’a gönderdiği uzay aracında kaç kişi vardı?”

On yaşındaki filozof, omuz silkerek yanıt verdi:

“Bundan kolay ne var ki? İki Amerikalı, bir de Fransız. Üç kişi gitti uzaya.”

“Ya kapsülün boyu kaç metreydi?”

“Tam 4,5 metre!”

“Bravo! Müthiş bir hafızan var.”

Gözlerini tekrar boynumdaki kurdeleye diken Filo, sorusunu yineledi:

“Ne oldu oraya?”

“Tamam kuzen!” diyerek kitabı kardeşime uzattım. “Söz veriyorum, kahvaltıdan sonra anlatacağım.”

Yemek odasına girdiğimizde babam köstekli saatine bakıyordu. Bizi görünce kaşlarını hafifçe yukarı kaldırdı.

“Yarım dakikanız kalmıştı.”

Yanımdaki sandalyeye yerleşen Filo, o parlak cümlelerinden birini daha yumurtladı:

“Az bir zaman dilimi sayılmaz, koskoca 30 saniyede neler olmaz ki...”

Gözlerini kısan babam, merakla sordu:

“Bir örnek verebilir misin?”

Peçetesini boynuna bağlayan çocuk, “Japon balıkları,” dedi. “30 saniye içinde ağızlarına yüzlerce kum tanesi alıp sonra geri tükürüyorlar. Az şey mi bu?”

“Yüzlerce mi? Nereden öğrendin bunu?”

“Kendi gözlemlerimden... Tam beş tane Japon balığım var evde.”

“Tek tek kumları mı saydın?”

“Saymadım, tahmin ettim.”

Bu yanıt üzerine kahkahayı koyuverdik.

Cebinden not defterini çıkaran babam, “İlham verdin bana evlat,” diyerek yazmaya başladı. “O balıkların renkleri çok güzeldir. Bir ara onları da resmedeyim.”

“Bence de...” diyen kuzenim, burnunu çekerek devam etti:

“Islak ev hayvanlarını sevmem. Neyse ki onları elimizle değil, gözümüzle okşuyoruz.”

Kıkırdayarak izlediğim çocuk, bir çörek aldı tabağına. Arkasından duvardaki resmi gösterdi:

“Dün akşam bu yoktu, yeni galiba. Tablodaki kırmızı çok parlak, gözüme gözüme koşuyor sanki.”

Birden heyecanlanan babam, “İşte bu!” dedi. “Fovizmde renkler şıkır şıkırdır. Senin deyişinle gözümüze koşmayı severler. Eli dursa ayağı durmaz bir kırmızıyı ne güzel anlattın!”

“O zaman bu resim de fovist!”

“Kesinlikle öyle! Sabah erkenden kalkıp son fırça darbelemini vurdum. Görmeniz için getirip buraya astım. Birkaç gün sonra gelip alacaklar. Tabloda gördüğünüz çocuk, Stein kardeşlerin yeğeni. Kelebek avına pek düşkünmüş.”

“Stein’lar kim?”

“Amerikalı sanat koleksiyoncusu Leo ve Gertrude Stein kardeşler... Üç yıl önce buraya, Paris’e gelip yerleşmişler. Çalışmalarına ilgi gösteriyorlar. Bu arada Gertrude’un ünlü bir yazar olduğunu da belirteyim.”

Anladım dercesine başını sallayan çocuk, hemen arkasından suratını buruşturdu. “Kelebek avına karşıyım. Bence hiçbir canlı avlanmamalı. Ama resim gerçekten güzel, adı ne?”

“Henüz karar vermedim.”

O saniye annemin sesi cınladı sofrada:

“Bunun adını da ben koyayım, ne dersin?”

“Neden olmasın?” diyen babam, meyve tabağına uzandı. “Ama önce resmi anlat bize.”

Sanat konusunda oldukça bilgili olan annem, gözlerini tablodan ayırmadan konuşmaya başladı:

“Elinde kelebek ağı tutan çocuk, kırmızı bir yolda yürüyor. Lacivert gökyüzüyle kucaklaşan dağlar, sesi soluğu çıkmayan bir yeşile boyanmış. Kırmızıya boyanan yol sayesinde o suskun yeşil canlanıp dile gelmiş. Zıt renklerin huyudur zaten, yan yana gelince coşarlar. Stein’ların yeğeni ise antik Yunan heykellerine benziyor. Dimdik duruşu, yüzündeki ifade mitolojik bir kahramana dönüştürmüş onu.”

Ayağa kalkan babam, bir resme bir anneme baktı:

“Zıt renklerin şakımasını ne güzel anlattın. Antik Yunan heykeline gelince, bu hiç aklıma gelmemişti. Gerçekten öyle mi görünüyor?”

“Bende bıraktığı etki böyle,” diyen annem resmin adını da söyledi: “*Kelebek Ağı Çocuk*”

Kahvaltıdan sonra babamla kardeşim müzik odasına keman çalmaya gittiler. Biz de Filo ile birlikte ördeklere yiyecek götürmeye karar verdik. Evin yakınındaki göle doğru yürürken, boynumdaki yara izinin hikâyesini anlattım. Altı yaşındayken yakalandığım difteri tam bir kâbustu. Hastalık yüzünden soluksuz kaldığımı duyan çocuğun gözleri yuvalarından fırlayacakmış gibi oldu.

“Ama nasıl olur? Aşı yapmamışlar mı sana?”

“Difteri aşısı ben yedi yaşındayken bulunmuş, bu yüzden aşılı değilmişim. Doktorlar, nefes alabilmem için boğazımda bir delik açmak zorunda kalmışlar. Ameliyat izi korkunç görünüyor.”

“Vay canına! Kurdelenin sırrı buymuş demek. Differiden kurtulmak büyük şans!”

“Bu yüzden bizimkiler üstüme titriyor. Biliyorsun, bünyem hassas diye okula da gidemiyorum. Evde eğitim almanın hiç eğlenceli bir yanı yok.”

Önüme geçen kuzenim, sevimli bir tavırla geri geri yürümeye başladı. Ardından parmağıyla boynumdaki kurdeleye gösterdi:

“Sırrını saklamaya söz veriyorum. Belki bir gün difteriye karşı etkili bir ilaç bulabilirim. Zaten en büyük hedefim bilim insanı olmak.”

“Ne yazık ki o kadar bekleyecek zaman yok. Umarım çok yakında bulunur.”

Göl kıyısına varınca ördekler için getirdiğimiz yiyecek kutusunu açtım. Salatalık kabuklarını avuçlayan çocuk, çevresine bakındı:

“Ördekler azalmış yoksa onları da mı avlıyorlar?”

“Hayır, burada avlanmak yasak. Çoğu sazlıktadır şimdi, yiyecek kokusu alınca ortaya çıkarlar.”

Dönüş yolunda iki yıl önce dünyaya veda eden Jules Verne hakkında konuştuk. Romanlarıyla herkesin ilgisini çeken yazarın gelecekte bilime yol göstereceğinden henüz habersizdik.

“Onun kitaplarını okumayı seviyorum.”

“Biliyor musun, o da babam gibi hukuk eğitimi almış. Ama sonunda ikisi de avukatlığı bırakıp kalplerinden yükselen sese kulak vermişler.”

“Belki bir gün onlar gibi olurum!” diyen Filo, patika yolda koşmaya başladı. Ben de takıldım peşine. Bahçe kapısına gelene kadar hiç durmadık.

matisse'in IŞIĞI ASUMAN PORTAKAL

*"Uzun zamandır kendimi
ışıkla ifade ettiğimin bilincindeyim."*

Henri Matisse, rengi yeniden icat eden bir dâhiydi. Bunu da ışığa buladığı fırçası ve sıra dışı yaratıcılığıyla gösterdi. Ustalıkla kullandığı renklere şarkılar söyledi. Makasıyla bir heykeltıraş gibi oyduğu renkli kâğıtlardan harikalar yarattı.

Matisse'in Işığı renklerden sözcüklere, resimlerden öykülere uzanan yeni bir yolculuk... Renkleri bir çocuk kahkahası gibi kullanan sanatçının kedileri, Japon balıkları, makası ve kendisi konuşuyor öykülerde. Onları dinlerken ressamın sanatına, dehasına, zorlu yaşamına tanıklık ediyoruz.